

Artikelen

Kinderen en Scheiding *Een focusgroepen onderzoek*

Ann Buysse

Prof. UGent, Vakgroep Experimenteel-klinische en gezondheidspsychologie

Leen Ackaert

Onderzoeksmedewerker, Kinderrechtencommissariaat

INLEIDING

Bijna 1 op 4 minderjarige kinderen en jongeren in Vlaanderen maakt thuis een scheiding mee. Een scheiding is voor vele kinderen dus lang geen uitzondering meer. Het is een realiteit met een impact op hun leefwereld.

Ook in het ombudswerk van het Kinderrechtencommissariaat wordt dit elk jaar bevestigd. Hoewel kinderen juridisch geen partij zijn als ouders scheiden, tonen de ombudsklachten elk jaar dat een scheiding sterk kan doorwegen op de kansen van minderjarigen.

In het voorjaar van 2005 heeft het Kinderrechtencommissariaat daarom een lijvig beleidsdossier over kinderen en scheiding voorbereid. Met dit dossier wil het Kinderrechtencommissariaat de beleidsmakers wakker schudden. In het dossier wil het Kinderrechtencommissariaat ook de stem van de minderjarige zelf laten horen. Daarom, vroeg het Kinderrechtencommissariaat aan prof. Ann Buysse (UGent) om een focusgroepen onderzoek met kinderen te organiseren. Via verschillende kanalen werden 11- en 14-jarigen uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. 22 jongens en meisjes gingen op de oproep in.

Het onderzoek bestond uit vier focusgroepgesprekken – opgedeeld naar leeftijd en geslacht – en vertrok vanuit een bi-directionele visie op de ouder-kind relatie. In plaats van te peilen naar de uni-directionele effecten van echtscheiding op kinderen, peilde het onderzoek naar: het proces van verandering bij ouders, kinderen en de ouder-kind-relatie, de wederzijdse beïnvloeding tussen ouder en kind, de betekenis die kinderen aan de scheidingssituatie verlenen en hoe ze er als actieve “agents” mee omgaan.

Samen met hun leeftijdsgenoten vertelden de kinderen over: hun herinneringen uit de scheidingsperiode, hun gevoelens en bedenkingen bij de scheiding, wat ze wel

of niet begrepen of nog steeds niet begrijpen, hoe ze met hun gevoelens en bedenkingen omsprongen of nog steeds omspringen, welke invloed ze op hun ouders hadden of nog steeds hebben, welk verschil ze konden maken of nog steeds maken,... In het tweede deel van het onderzoek werd de “mirakelvraag” *Mocht je de scheiding kunnen overdoen, hoe zou je ze dan doen verlopen?* gesteld en konden de kinderen op een 5-tal stellingen hun mening geven. Als valiteitstoets vatte prof. Ann Buysse de antwoorden van de kinderen telkens luidop samen.

In dit artikel worden de belangrijkste conclusies van dit onderzoek op een rijtje gezet. We willen er wel nogmaals op wijzen dat dit een kwalitatief onderzoek betreft waarin 22 kinderen werden bevraagd. Bij de samenstelling van de groep kinderen werd ook gestreefd naar een zo groot mogelijke diversiteit van ervaringen. De hierna beschreven resultaten moeten dan ook in dat opzicht worden gekaderd. Het volledige onderzoeksrapport vindt u op www.kinderrechten.be.

I. MAKEN KINDEREN HET VERSCHIL? HEBBEN ZE HET GEVOEL DAT ZE ER TOE DOEN?

Op de vraag of ze het verschil maakten tijdens de scheiding en of de ouder ook rekening met hen hield kwam een duidelijk tweeledig antwoord: in de act op zich niet, in de verblijfsregeling wel.

A. DE SCHEIDING OP ZICH

De act op zich, de scheiding, is volgens de kinderen fundamenteel geen rekening houden met hen. *Kinderen hebben liever dat hun ouders bij elkaar blijven en ze hebben*

geen rekening met me gehouden want ze zijn gescheiden, zijn typische uitspraken hieromtrent. In de inspanningen die ze bij hun ouders zien om ondanks alles (ondanks ruzie of een andere partner) bij elkaar te blijven, zien ze dan wel signalen dat er met hen rekening wordt gehouden.

Het is duidelijk dat ouders en kinderen in hun wederzijdse beïnvloeding verschillende doelstellingen hebben, en op die manier tegenover elkaar komen te staan. Ouders beslissen uit elkaar te gaan, kinderen zien hun ouders liever samen. Uit de groeps gesprekken kregen we een duidelijk zicht op het proces van betekenisverlening door kinderen aan de beslissing van hun ouders om te scheiden.

Ten eerste geven de kinderen opvallend veel verwijzingen naar het specifieke tijdstip van de scheiding. In alle groepen herinnerden verschillende kinderen zich het tijdstip waarop (of iets in de tijdsperiode waarin) de ouders hen verteld hebben dat ze uit elkaar gingen. Het is met andere woorden duidelijk dat de scheiding een ingrijpende gebeurtenis is.

Verder is het voor de meeste kinderen heel belangrijk om te begrijpen waarom hun ouders uit elkaar zijn gegaan. Het is duidelijk dat ze daar veel mee bezig waren/zijn en van hun ouders een coherent en niet tegenstrijdig verhaal verwachten. Een aantal kinderen had tot op de dag van het onderzoek geen duidelijk begrip van de reden waarom hun ouders uit elkaar zijn gegaan, en elk van die kinderen had daar last van. In het “ideale scenario” dat bekomen werd door de mirakelvraag kwam ook duidelijk naar voor dat de ouders samen een “echt”, coherent verhaal aan de kinderen moeten brengen en geen verstoppertje mogen spelen. Kinderen zien een nieuwe partner van één van de ouders, of het feit dat ze niet goed bij elkaar pasten als oorzaak van de scheiding. Dat ouders niet meer bij elkaar passen is daarbij iets makkelijker te aanvaarden voor de kinderen dan een nieuwe partner.

Kinderen maken ook een onderscheid tussen begrijpen dat de scheiding op komst is, het “voelen aankomen” en de oorzaak begrijpen. Een aantal kinderen had helemaal geen weet dat er een scheiding op komst was. Zij hadden het niet zien aankomen. De meeste hadden wel een idee. Dat hun ouders gingen scheiden, leidden ze dan meestal af uit de ruzies die de scheiding vooraf gingen. Ruzie is een teken, een signaal, dat op scheiding kan wijzen, maar het zegt niets over de oorzaak. Andere signalen zijn impliciete (samen met ouder naar een film kijken rond scheiding) of expliciete boodschappen van één van de ouders (gesprek). Zoals gezegd is “weten” of “aanvoelen” dat je ouders gaan scheiden, iets anders dan weten waarom.

Het begrip omtrent de reden waarom de ouders uit elkaar gaan, helpt kinderen om het feit van de scheiding op zich te verwerken. Daarin speelt hun loyaliteit naar hun ouders toe een belangrijke rol. Ze geven aan dat het feit dat ze begrijpen dat het voor hun ouders beter is, dat hun ouders gelukkiger zijn, minder ruzie ma-

ken,..., hen helpt om over hun eigen verdriet heen te raken.

Nochtans valt op dat de kinderen zich eerder weinig gedachten en gevoelens herinneren van de scheiding op zich, maar meer vertellen omtrent wat ze denken en voelen rond hun verblijfsregeling. Ze herinneren zich wanneer het was, en vaak ook dat ze initieel boos en verdrietig waren en dat ze wilden begrijpen waarom. Het hoeft niet te verwonderen dat de kinderen naast hun zoektocht naar de betekenis, de reden voor de scheiding geen uitgebreide analyse van hun eigen gedachten en gevoelens geven. Ze hebben immers niet het gevoel dat ze er toe deden in de beslissing en dat op zich is positief. Enkele kinderen gaven expliciet aan dat het voor hen belangrijk is dat hun ouders aangaven dat ze er niets mee te maken hadden, dat het hun schuld niet was.

Maar de meeste van hun herinneringen gaan terug op de verblijfsregeling. Met betrekking tot dit laatste hebben ze meer het idee dat ze er toe doen, dat er rekening met hen is gehouden.

B. DE VERBLIJFSREGELING

Daar waar kinderen aangeven dat er geen rekening met hen gehouden werd in de beslissing tot scheiden, is er een grotere variabiliteit aan antwoorden met betrekking tot de mate waarin er met hen rekening werd gehouden voor de verblijfsregeling. Hier is het nodig onderscheid te maken tussen verschillende categorieën kinderen.

Ten eerste zijn er heel wat kinderen die tevreden zijn met de beslissing rond de verblijfsregeling en met de manier waarop het is gelopen. Voor hen was het belangrijk dat hun ouders, wanneer ze de beslissing aan hen hebben voorgelegd, aangegeven hebben dat ze bij het nemen van de beslissing rekening hebben gehouden met hen en/of hen ruimte hebben gegeven om opmerkingen en aanvullingen bij de beslissing te geven. Ook in het “ideale scenario” komt dit naar voor: ouders moeten samen beslissen en het samen aan de kinderen uitleggen en luisteren naar wat de kinderen aan aanvullingen hebben. Wanneer kinderen het gevoel hebben dat er rekening met hen is gehouden, dat ze voor hun ouders het verschil maken, dan hebben ze weinig problemen met de scheiding. Sommige hebben zelfs positieve gedachten en gevoelens omtrent de scheiding. Het gaat dan vooral over het feit dat er minder ruzie is, en de praktische voordelen. Deze kinderen geven ook aan dat hun relatie met hun ouders na de scheiding goed verloopt. Een constructieve relatie tussen de ouders helpt hen ook later om zich goed te voelen en de situatie te aanvaarden. Negatieve gedachten en gevoelens bij deze kinderen omvatten boosheid en verdriet als onmiddellijke reactie op de scheiding, en op langere termijn vooral spijt omdat ze niet meer samen dingen doen en om de praktische nadelen die te ma-

ken hebben met het niet altijd op dezelfde plek wonen.

Aan de andere kant zijn er kinderen die niet tevreden zijn met de beslissing van hun ouders en die ook niet het gevoel hebben dat er naar hen geluisterd wordt. Voor hen is het hele proces een stuk moeilijker. Voor hen is er vaak een derde “professionele partij” betrokken in het scheidingsproces (naast zichzelf en de ouders, een psycholoog, een rechter, het justitiehuis, de bezoekerimte). Het gevoel dat deze kinderen beschrijven rond “het verschil maken” en “een stem krijgen” is helemaal anders. Zij hebben het gevoel dat minstens één ouder niet naar hen luistert. Zij uitten een duidelijke voorkeur voor één van de ouders, met name de moeder. Blijvend conflict tussen hun ouders, ook na de scheiding, vinden ze zeer negatief. Ze hebben niet de ervaring dat door de scheiding het aantal ruzies vermindert. Zoals één jongen het treffend verwoordde: *ze zijn nu wel gescheiden, maar de problemen zijn niet opgelost*. Soms kunnen ze terecht bij de derde, “professionele” partij, maar evenzeer zijn er ervaringen dat die professionals niet luisteren. En voor deze kinderen ligt de link tussen het gevoel hebben beluisterd te worden en meewegen op de beslissing ook een stuk delicates. Een minderheid van de kinderen bevindt zich in een tussencategorie. Een paar kinderen geven aan dat er niet naar hen geluisterd werd, wat ze betreuren, maar dat ze wel blij zijn met de uiteindelijke beslissing. Vooral de 14-jarigen vonden dat kinderen zelf moeten kunnen beslissen over de verblijfsregeling.

II. VERANDERDE DE OUDER-KIND-RELATIE?

Met betrekking tot de veranderingen in de ouder-kindrelatie viel het op dat wanneer het fout loopt, het vaak gaat om de vader-kind relatie. Er werden weinig problemen in de moeder-kindrelatie gerapporteerd en deze die werden gerapporteerd waren niet specifiek voor de scheidingssituatie.

Daarnaast kreeg ook de stiefouder-kindrelatie veel aandacht in de groepsgesprekken. Het feit dat kinderen door de scheiding vaak meer familie kregen, inclusief stiefouders en stiefbroers of -zussen, was voor sommigen positief en voor anderen negatief.

III. HOE SPRINGEN KINDEREN MET HUN GEVOELENS EN GEDACHTEN OM?

De kinderen geven een hele reeks strategieën aan die hen helpen om te gaan met hun emoties rond de scheiding. Soms geven ze ook strategieën aan die ze hanteren wanneer ze verdrietig of boos zijn, zonder dat het altijd met de scheiding moet te maken hebben. De belangrijkste functionele hanteringstrategieën zijn: het delen van de gedachten en gevoelens met anderen door

erover te praten of te schrijven en de gedachten te verzetten door iets leuks te gaan doen of te sporten.

Praten is duidelijk de belangrijkste hanteringstrategie. Er werd in alle groepen iets gezegd rond hoe belangrijk het is om te praten over je gedachten en gevoelens rond de scheiding. Het was ook altijd het eerste antwoord op de vraag hoe ze omgingen met hun emoties. Met wie ze praten, is – in volgorde van belangrijkheid – de ouders, vrienden, de ruimere familie en de juf. Tegenargumenten om met ouders te praten zijn het niet beschikbaar zijn omwille van hun eigen verdriet, (over)bezorgdheid en schrik. Tegenargument om met vrienden te praten is dat ze het niet snappen omdat ze het zelf nog niet meegemaakt hebben, of dat het niet leuk is en dat vrienden er zijn om leuke dingen mee te doen. Eén van de kinderen herformuleerde de tegenstelling tussen praten met ouders en vrienden zo: *het maakt eigenlijk niet zoveel verschil. Je moet weten welke dingen je wel tegen je ouders moet zeggen en welke niet. Je moet ook helemaal anders beginnen aan een gesprek met je ouder dan met je vrienden. Meestal is het met vrienden makkelijker, maar ik denk dat je ouders daarop ook goed kunnen reageren*. Siblings (broers en zussen, *nvdr*) en de ruimere familie hebben het voordeel dat ze het kind en de situatie kennen en dus makkelijker kunnen inpijken. Ten slotte praten de kinderen er ook over met professionals. Vooral de juf is hier belangrijk, voor een aantal kinderen ook een psycholoog. Er zijn twee kanttekeningen te maken bij het belang van “praten” als hanteringstrategie. Ten eerste, hoewel de overgrote meerderheid van de kinderen regelmatig met anderen praat, waren er enkele die praten geen goede strategie vonden. Ten tweede geven heel wat kinderen ook aan dat ze soms graag alleen zijn met hun verdriet.

Verschillende kinderen vertelden dat ze een dagboek bijhielden, of gedichten schreven. Hoewel de meeste kinderen aangeven dat ze zo “hun emoties van zich af schrijven”, wil één van de jongens zijn dagboek graag uitgeven, als erkenning voor wat hij heeft meegemaakt, om een stem te hebben. Een andere jongen heeft zijn dagboek verbrand om komaf te maken met zijn negatieve herinneringen.

Naast het delen van de gedachten en gevoelens met anderen door erover te praten of te schrijven, geven de jongens ook aan dat ze hun gedachten proberen te verzetten door actief met iets anders, iets leuks bezig te zijn of door te sporten.

Minder functionele hanteringstrategieën zijn agressie zijn en fantaseren dat de ouders weer bij elkaar zijn. Heel wat kinderen gaven aan te fantaseren over hun beide ouders samen. Het kwam echter niet aan bod in de groep 11-jarige jongens en een aantal kinderen gaf ook expliciet aan die fantasie niet te hebben. Daarnaast werden ook verschillende vormen van agressie aangegeven als reactie en hanteringstrategie op verdriet en/of boosheid. Deze reacties waren het meest typisch in de groep 14-jarige jongens.

IV. WAT IS HUN BESTE SCHEIDINGSSCENARIO?

In een ideaal scenario, gaan ouders het hele scheidingsproces kort houden, elkaar niet tegenwerken, geen ruzie maken, niet roepen tegen elkaar, een duidelijke reden hebben om te scheiden, flexibel zijn en alle twee toegevingen doen.

Ten aanzien van het kind zullen de ouders de reden voor de scheiding duidelijk en open communiceren en niets verbergen. De uitleg of het verhaal mag dus geen schijn zijn, het moet echt zijn. Ze zeggen het ook best samen op een moment dat er genoeg tijd is om te praten. Op een rustig moment en een rustige manier. Het is belangrijk dat ze op dat moment niet opnieuw tegen elkaar beginnen te roepen, dat ze samen eerst hebben overlegd hoe ze het gaan zeggen. Het moet niet zijn dat iemand alles zegt, ze moeten allebei gewoon praten. Volgens de kinderen moet dat kunnen: *ze zijn tenslotte getrouwd. Ze hebben van elkaar gehouden en hebben samen kinderen.*

Naast het verhaal over de scheiding op zich, moet er van alles geregeld worden rond geldzaken, verblijfsregeling van de kinderen. Ook hier splitsen kinderen dit stuk af van de scheidingsact op zich. Dat zou beter de dag daarna met de kinderen besproken worden, dan kunnen ze eerst even bekomen. Voor het regelen van het verblijf van de kinderen moeten ouders het kind inspraak geven in waar het verblijft en hoeveel keer het naar de ene en andere ouder mag. De kinderen moeten een beetje kunnen kiezen, maar niet teveel. Anders kunnen ze bij een ruzie zeggen dat ze bij de andere ouder willen gaan. Ouders mogen niet te ver van elkaar gaan wonen, en rekening houden met praktische zaken rond de kinderen. Als de kinderen bijvoorbeeld heel graag buiten spelen, moeten ze niet in een appartement zonder tuin gaan wonen. Ouders moeten flexibel omgaan met de verblijfsregeling en niet boos worden als het kind eens iets vroeger naar de andere ouder wil gaan. Als een kind ruzie heeft met één ouder, moet het bij de andere ouder terecht kunnen, bijvoorbeeld telefonisch. Gedurende het hele scheidingsproces, zullen de ouders attent zijn voor de kinderen want het kind heeft het sowieso moeilijk met de situatie, en de ouder heeft als taak te zorgen voor de kinderen. Ze mogen het kind niet in een moeilijk parket brengen door bijvoorbeeld te zeggen: *zeg eens aan je pa dat hij lastig is.* De kinderen zijn best ofwel nog heel jong, ofwel hun “moeilijke periode” voorbij. Verder is het voor de kinderen belangrijk dat ze in het verwerkingsproces van de scheiding niet onmiddellijk geconfronteerd worden met een nieuwe “moeder” of “vader”. Een nieuwe partner mag niet onmiddellijk bij de kinderen worden geïntroduceerd, maar de kinderen zien wel dat een nieuwe partner het voor de ouder makkelijker kan maken en voordelen kan hebben, zoals samen een huis betalen, een auto om iets extra mee te doen. De ouders moeten ervoor zorgen

dat de nieuwe partner met de kinderen overweg kan en dat ze de nieuwe partner niet voortrekken.

Kinderen mogen in het hele proces nooit een kant kiezen, en ze moeten altijd respect hebben voor hun ouders. *Ook al doen ouders veel slecht, kinderen moeten eraan denken dat ze het ook moeilijk hebben.*

Rechters, ten slotte, moeten het kind geloven, en mogen geen domme vragen stellen die er niets mee te maken hebben. Ze mogen ook niet zeggen dat mama of papa woorden in de mond van het kind hebben gelegd.

V. WAT IS HUN MENING OP EEN AANTAL BELEIDSSTELLINGEN?

Op het einde van elk groepsgesprek legden we aan de kinderen 5 stellingen voor. Op elke stelling konden ze hun mening geven; zeggen waarom ze het er al dan niet mee eens waren.

STELLING 1. KINDEREN HEBBEN NOOD AAN EEN ORGANISATIE DIE WERKT ROND SCHEIDING

Op de eerste stelling reageerden de kinderen tweemaal. Spontaan maken ze geen melding van een organisatie. Zoals eerder gesteld: kinderen hebben tal van strategieën om met het gebeuren om te gaan. Een organisatie hoort er niet spontaan bij.

Vroegen we expliciet naar een organisatie dan reageerden ze wel positief. Het is positief voor zichzelf of voor de andere kinderen en jongeren wanneer ze zelf geen problemen hebben. Bijvoorbeeld: *ik zou niet bellen. Ik heb geen problemen. Ik vind het wel goed voor andere kinderen die wel problemen hebben of als kinderen vragen hebben over hun ouders, is het beter dat ze bij zo'n organisatie terecht kunnen, vooral als hun ouders twee verschillende dingen zeggen.*

Over welke vorm zo'n organisatie moet aannemen of over de impact die zo'n organisatie kan hebben om de problemen te doen stoppen bestaat er wel twijfel. Sommige kinderen geven de voorkeur aan anonimiteit. Andere willen meer dan een telefoon. Ze willen ook fysiek met iemand kunnen praten. Het liefst iemand die openstaat voor de jeugd. Eén tiener vreest voor bijkomende kosten: *wat als je niet veel geld hebt en je dus niet mag bellen?* Eén tiener geeft de voorkeur aan een organisatie voor kinderen en niet één die alleen maar bezig is met scheiding. En ten slotte twijfelen sommige kinderen rond de impact van zo'n organisatie om de problemen te doen stoppen. Bijvoorbeeld: *ik vind wel dat bellen en babbelen alleen niet veel kan helpen of ik zou niet zoveel zeggen, want iedereen zegt toch hetzelfde, namelijk dat ik aan mijn papa moet zeggen dat ik liever bij mijn mama zou zijn. Ik wil hebben dat de rechter echt naar me luistert, dat hij rekening met mij houdt zodat ik meer bij mijn mama kan zijn.*

STELLING 2. OUDERS MOETEN NAAR BEMIDDELING GAAN EN DAAR MOETEN ZE OOK NAAR HET KIND LUISTEREN

Vooraf stelden we dat kinderen weinig weten over de scheidingsprocedure op zich. Eerder vertellen ze over wat ze voelen en denken rond de regeling of verwijzen naar het specifieke tijdstip van de scheiding. Dezelfde vage herkenning vinden we ook bij bemiddeling. Bijvoorbeeld: *mijn ouders gaan daar naartoe, denk ik. Ze vertellen daar nooit iets over, maar er staat dan in hun agenda dat ze een afspraak hebben. Ik vraag dan hoe het ging en dan zeggen ze dat ze goed gepraat hebben. Meer vertellen ze niet.*

Op het tweede deel van de stelling: *ze moeten ook naar de kinderen luisteren*, zeggen kinderen dat ze wel zelf willen betrokken worden, maar dat het geen “moeten” mag zijn. Kinderen moeten kunnen kiezen of ze meegaan. En op de vraag of bemiddeling beter had geweest voor die ouders die nu in een gespannen scheidingssituatie leven reageerde een iemand twijfelachtig: *ik weet niet of die persoon mijn ouders zou kunnen helpen. Mijn papa is iemand aan wie je tien keer iets moet zeggen vooraleer hij het echt doorheeft.*

STELLING 3. EEN KIND WOONT HET BEST EVENVEEL BIJ ZIJN MAMA ALS BIJ ZIJN PAPA

De reactie van de kinderen op de derde stelling kun je onder drie meningen plaatsen: ja, neen, dat hangt er van af. Sommige kinderen zijn het er niet mee eens. Vooral wanneer ze niet zo goed met één van hun ouders kunnen opschieten, of tevreden zijn met de nu “ongelijke” verdeling, verwerpen ze de stelling resoluut.

De kinderen die het er wel mee eens zijn, zien er geen graten in. Zelf hebben ze een fifty-fifty-regeling, hun mama en papa schieten nog goed op met elkaar en zelf zien ze beide ouders even graag. Bijvoorbeeld: *ik ben voorstander van fifty-fifty. Mijn ouders kunnen elkaar goed verdragen en ik hen ook. Het is iets anders. Mijn papa leert me hoe ik met geld kan omgaan en mijn moeder hoe ik er zuinig moet mee omgaan. Als je bij een van de twee blijft, leer je maar de helft. Mijn moeder kan veel beter koken, maar mijn vader kan goed met de computer werken, terwijl mijn moeder daar niet aankomt.*

De meeste kinderen stelden dat het er van af moet hangen. Sommige zijn niet nadrukkelijk voor fifty-fifty. Maar ook niet voor “helemaal geen contact”. Ze zijn ten slotte je ouders. Andere geloven niet in absolute modellen en leggen eerder de nadruk op flexibiliteit en afwisseling. En nog andere kinderen vinden dat je het moet laten afhangen van: wat de kinderen zelf willen, of de relatie met de ouder goed is, of de ouder het beste met het kind voor heeft en ze dus niet mishandelt, of het praktisch haalbaar is, en of de relatie met je stiefouder goed is. Bijvoorbeeld: *bij mij was het vroeger fifty-fifty en dat was goed. Maar toen had ik nog geen problemen met mijn stiefmoeder. Ik kom niet overeen met mijn stiefmoeder, daarom woon ik nu bij mijn moeder of het hangt ook af*

van wat er thuis gebeurt. Het kan zijn dat de mama of de papa het kind mishandelt en als je dan om de drie dagen bij één van beide moet gaan, is dat niet fijn voor het kind.

STELLING 4. LEVEN MET OUDERS DIE GESCHIEDEN ZIJN, IS MINDER ERG DAN LEVEN MET OUDERS DIE RUZIE MAKEN

De reactie van de kinderen op de vierde stelling is tweërlei. Enerzijds zei geen enkele tiener dat ouders kost wat kost moeten samen blijven. De meeste kinderen zijn van mening dat scheiden beter is dan voortdurend ruzie maken. Anderzijds twijfelen sommige kinderen aan de negatieve invulling van ruzie. Af en toe eens ruzie kan ook goed zijn. Of twijfelen ze aan de oplossingskracht van een scheiding om de ruzie te doen stoppen. Ook al zijn de ouders gescheiden, de ruzie blijft. Bijvoorbeeld: *ik vind dat niet. Nu maken ze ook ruzie. Het gaat nooit opgelost worden. Voor mij is dat eigenlijk hetzelfde. Ik zou het leuker vinden als ik hen elke dag zou zien en zou weten hoe ze echt zijn in plaats van hoe ze nu tegen elkaar doen.* Deze kinderen vragen meer begrip van hun omgeving voor de situatie waarin ze leven.

STELLING 5. KINDEREN VAN GESCHIEDEN OUDERS HEBBEN HET NA DE SCHEIDING FINANCIËEL MINDER GOED DAN ERVOOR

De reactie van de kinderen en jongeren op deze stelling was heel divers. De kinderen die het er “niet mee eens” zijn voelen geen financiële tekorten en dit omdat bijvoorbeeld de alimentatie correct betaald wordt of omdat de ouder een extra inspanning doet. Bijvoorbeeld: *mijn papa betaalt alimentatie en hij betaalt altijd op tijd. Ik woon nooit bij mijn papa. Hij betaalt altijd. Ook de tandartskosten heeft hij altijd mee betaald. Mijn mama heeft daarover nooit problemen gemaakt. Voor onze verjaardag, Pasen en zo krijgen we een cadeau. Het is goed geregeld.*

De reactie van de kinderen die het er “mee eens” zijn was zeer uitgesproken. In hun dagelijks leven voelen ze de moeilijkheden. De link met te laat, te weinig of geen alimentatiegeld betalen is soms niet ver weg. Bijvoorbeeld: *ja, mijn papa moet onderhoudsgeld betalen en hij doet dat bijna nooit of mijn mama heeft soms geen geld om eten te kopen.*

Een derde groep kinderen ten slotte, de grootste groep, zegt “ja” maar ook “neen” om tal van redenen. Ja en neen omdat het in ’t begin wel zo was en nu niet meer of omdat de ouder wel geld heeft voor andere dingen. Bijvoorbeeld: *mijn papa betaalt soms geen onderhoudsgeld maar hij heeft dan wel geld om een chique Porsche te huren of tijdens het gevecht kreeg je wel veel en nu ze je hebben krijg je minder.*

Ja en neen omdat de ene ouder het wel moeilijk heeft en de andere niet of omdat je soms de invloed van de alimentatieregeling voelt. Bijvoorbeeld: *als ik bij papa bijvoorbeeld geen onderbroeken meer heb en ik vraag geld om er*

te gaan kopen, dan zegt hij dat ik er geen krijg omdat hij mama al geld heeft gegeven om kleren te kopen.

En ja en nee omdat geld niet het belangrijkste is. Bijvoorbeeld: *ik krijg liever meer liefde dan dingen waarmee ze me omkopen.*

DISCUSSIE

Wat leren we uit de focusgroep gesprekken met de kinderen? Gaven ze ons één direct bruikbaar antwoord op de vragen: “hoe moet het verblijf geregeld worden?” of “hoe moet het belang van het kind verdedigd worden?”. Nee, zo’n sluitende antwoorden gaven de kinderen ons niet. Wat gaven ze ons wel? Ze gaven ons, vanuit hun eigen perspectief, de vertrekbasis voor een “mogelijke” oplossing mee, m.n. respect. Het ideale scenario vraagt een blijvend respect tussen de ouders onderling en tussen ouder en kind onderling. Volgens de kinderen moet dit lukken want ze hebben tenslotte van elkaar gehouden en hebben samen kinderen. In het omgaan met de scheiding, de act op zich, vragen

ze respect voor hun wens naar betekenisgeving en hun wens om deze ingrijpende gebeurtenis te kunnen begrijpen. In hun hantering vragen ze respect voor hun eigen manier waarop ze met het gebeuren omgaan, ook al is dat met rust gelaten worden of praten met de andere ouder. In de verblijfsregeling vragen ze respect voor hun wensen; ruimte om opmerkingen en aanvullingen te kunnen geven. En in hun antwoorden op de stellingen vragen ze als groep respect voor hun diversiteit.

Hoe springt het beleid het best met deze wensen om? Het is duidelijk dat de overheid een zoektocht naar één (verblijfs)model of één veralgemeenbare oplossing moet loslaten. De realiteit is te divers om één model voorop te stellen. Wel is het aangewezen dat de overheid contexten ondersteunt waarin die diversiteit aan perspectieven en situaties aan bod kan komen. In zo’n context houdt men rekening met de mening van alle betrokken – en dus ook die van minderjarigen – en neemt men alle betrokken *au sérieux*. De focusgroep gesprekken tussen de kinderen waren daar alvast een goed voorbeeld van.